

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΣΜΑ
της 5ης Μαΐου 1998 *

I — Εισαγωγή

οι τελευταίες χρησιμοποιούσαν, προς διάκριση των προϊόντων τους, το σήμα «Chiemsee», το οποίο είχε κατοχυρώσει η πρώτη.

1. Με προδικαστικά ερωτήματα που απευθύνει στο Δικαστήριο, το αρμόδιο για την εκδίκαση εμπορικών διαφορών τμήμα του Landgericht München I, ζητεί την ερμηνεία της παραγράφου 1, στοιχείο γ' και της παραγράφου 3, πρώτο εδάφιο, του άρθρου 3, καθώς και του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων ¹.

II — Η οδηγία 89/104

3. Το άρθρο 2 της οδηγίας ορίζει ότι:

2. Τα ερωτήματα ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός μεν της εταιρίας WSC Windsurfing Chiemsee Produktions- und Vertriebs GmbH, ενάγουσας στην κυρία δίκη (στο εξής: ενάγουσα) και αφετέρου α) στην υπόθεση C-108/97, της επιχείρησης Boots- und Segelzubehör Walter Huber (στο εξής: πρώτη εναγομένη) και β) στην υπόθεση C-109/97, της επιχείρησης Attenberger Franz (στο εξής: δεύτερη εναγομένη), λόγω του ότι

«Το σήμα μπορεί να συνίσταται από οποιαδήποτε σημεία επιδεχόμενα γραφική παράσταση ^{*}, ιδίως δε από λέξεις, συμπεριλαμβανομένου του ονόματος προσώπων, από εικόνες, γράμματα, αριθμούς, το σχήμα του προϊόντος ή της συσκευασίας του, εφόσον τα σημεία αυτά μπορούν από τη φύση τους να διακρίνουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες μιας επιχείρησης από τα αντίστοιχα άλλων επιχειρήσεων».

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ελληνική.
1 — ΕΕ L 40, σ. 1.

* Στο δημοσιευμένο ελληνικό κείμενο υπάρχει η αδόκιμη έκφραση «επιδεχόμενα γραφικής παράστασης», λόγω προφανούς συγχύσεως με τον ορθό τύπο «επιδεκτικά γραφικής παράστασης».

4. Το άρθρο 3 της οδηγίας, στο οποίο ορίζονται οι λόγοι απαραδέκτου ή ακυρότητας του σήματος, αναφέρει τα εξής:

δ) (...)

«1. Δεν καταχωρίζονται ή, εάν έχουν καταχωρισθεί, είναι δυνατόν να κηρυχθούν άκυρα:

2. (...).

α) (...)

3. Ένα σήμα γίνεται δεκτό προς καταχώριση ή δεν κηρύσσεται άκυρο κατ' εφαρμογή της παραγράφου 1 στοιχεία β', γ' ή δ' εφόσον, πριν από την ημερομηνία της αίτησης καταχώρισης και μετά από την χρήση που του έχει γίνει, απέκτησε διακριτικό χαρακτήρα. Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να προβλέπουν ότι η παρούσα διάταξη εφαρμόζεται επίσης εφόσον ο διακριτικός χαρακτήρας αποκτήθηκε μετά την αίτηση καταχώρισης ή μετά την καταχώριση».

β) (...)

γ) τα σήματα που συνίστανται αποκλειστικά από σημεία ή ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν στο εμπόριο, προς δήλωση του είδους, της ποιότητας, της ποσότητας, του προορισμού, της αξίας, της γεωγραφικής προέλευσης ή του χρόνου παραγωγής του προϊόντος ή της παροχής της υπηρεσίας ή άλλων χαρακτηριστικών του προϊόντος ή της υπηρεσίας.

(...)

5. Το άρθρο 5, το οποίο αναφέρεται στα δικαιώματα που παρέχει το σήμα, ορίζει ότι:

δ) (...)

(...)

«1. Το καταχωρισμένο σήμα περιέχει στον δικαιούχο αποκλειστικό δικαίωμα. Ο δικαιούχος δικαιούται να απαγορεύει σε κάθε

τρίτο να χρησιμοποιεί στις συναλλαγές, χωρίς τη συγκατάθεσή του:

6. Εξάλλου, το άρθρο 6 της οδηγίας, που αναφέρεται στον περιορισμό των αποτελεσμάτων του σήματος, ορίζει τα εξής:

α) σημείο πανομοιότυπο με το σήμα για προϊόν ή υπηρεσίες πανομοιότυπες με εκείνες για τις οποίες το σήμα έχει καταχωριστεί·

«1. Το δικαίωμα που παρέχει το σήμα δεν επιτρέπει στον δικαιούχο του να απαγορεύει στους τρίτους να χρησιμοποιούν στις συναλλαγές:

α) (...)

β) σημείο για το οποίο, λόγω της ταυτότητας ή της ομοιότητάς του με το σήμα και της ταυτότητας ή της ομοιότητας των προϊόντων ή των υπηρεσιών που καλύπτονται από το σήμα και το σημείο, υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης του κοινού, συμπεριλαμβανομένου και του κινδύνου συσχέτισης του σημείου με το σήμα.

β) ενδείξεις περί το είδος, την ποιότητα, την ποσότητα, τον περιορισμό, την αξία, τη γεωγραφική προέλευση, τον χρόνο παραγωγής του προϊόντος ή της παροχής της υπηρεσίας ή άλλα χαρακτηριστικά τους·

γ) (...)

(...)

εφόσον η χρήση αυτή γίνεται σύμφωνα με τα χρηστά συναλλακτικά ήθη που ισχύουν στη βιομηχανία και στο εμπόριο».

III — Το εθνικό νομικό πλαίσιο

7. Όπως προκύπτει από την διάταξη της παραπομπής, στην Γερμανία, πριν από την μεταφορά της οδηγίας και μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1994, ίσχυε ο Warenzeichengesetz (νόμος περί σημάτων, στο εξής: WZG), το άρθρο 4, παράγραφος 2, εδάφιο 1 του οποίου απέκλειε την καταχώριση σημάτων «τα οποία στερούνται διακριτικού χαρακτήρα ή αποτελούνται αποκλειστικά από (...) λέξεις ενδεικτικές του είδους, του χρόνου και του τόπου παραγωγής, της ποιότητας, του προορισμού (...) των προϊόντων».

8. Ωστόσο, και σήματα στερούμενα διακριτικού χαρακτήρα κατά τα ανωτέρω, ετύγχαναν προστασίας, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 3 του WZG, εφόσον είχαν «επικρατήσει» στις εμπορικές συναλλαγές.

9. Περαιτέρω, ο WZG είχε αναγνωρίσει, με το άρθρο 25 («Ausstattungsschutz», προστασία του διασηματοπισμού), την δυνατότητα κτήσεως δικαιώματος επί σήματος, όχι λόγω καταχώρισεως, αλλά λόγω χρήσεως και λόγω των επιπτώσεων της χρήσεως αυτής επί των συναλλαγών. Κατά την διάταξη της παραπομπής, η εν λόγω διάταξη περιέγραφε την προϋπόθεση αυτή με την έκφραση «αναγνώριση στις εμπορικές συναλλαγές».

10. Η οδηγία μεταφέρθηκε στο γερμανικό δίκαιο με τον Markengesetz (νόμο περί σημάτων, στο εξής: MarkenG), ο οποίος άρχισε να ισχύει από 1ης Ιανουαρίου 1995².

11. Το άρθρο 8, παράγραφος 2, του νόμου αυτού, το οποίο αντιστοιχεί στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ' της οδηγίας, ορίζει ότι δεν γίνονται δεκτά προς εγγραφή, μεταξύ άλλων, τα σήματα «τα οποία αποτελούνται αποκλειστικά από (...) ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν στο εμπόριο προς δήλωση του είδους, της ποιότητας, της ποσότητας, του προορισμού, της αξίας, της γεωγραφικής προελεύσεως (...) ή άλλων χαρακτηριστικών του προϊόντος».

12. Κατά την παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου 8, ένα σήμα το οποίο δεν μπορεί να τύχει προστασίας επειδή εμπίπτει στο άρθρο 8, παράγραφος 2 του MarkenG³, μπορεί, παρά ταύτα, να καταχωρισθεί, «εάν, πριν από τον χρόνο λήψεως της αποφάσεως σχετικά με την καταχώριση, το σήμα έχει επικρατήσει στους οικείους εμπορικούς κύκλους, λόγω της χρήσεώς του για τον προσδιορισμό των προϊόντων (...) για τα οποία έχει ζητηθεί η καταχώρισή του».

2 — Βάσει του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας, τα κράτη μέλη όφειλαν να μεταφέρουν τις διατάξεις της στο εσωτερικό τους δίκαιο μέχρι τις 28 Δεκεμβρίου 1991. Ωστόσο, με την απόφαση 92/10/ΕΟΚ (ΕΕ 1992, L 6, σ. 35), το Συμβούλιο έκανε χρήση της εξουσίας που του απονέμει το άρθρο 16, παράγραφος 2, και μετέθεσε την ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας για τη μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο στις 31 Δεκεμβρίου 1992.

3 — Π.χ., κατά το δικαστήριο της παραπομπής, ένα σήμα το οποίο αποτελείται αποκλειστικά από μία ένδειξη που μπορεί να χρησιμεύσει προς δήλωση της γεωγραφικής προελεύσεως των προϊόντων.

13. Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2 του ίδιου νόμου (το οποίο αντικατέστησε το άρθρο 25 του προηγούμενου νόμου), μπορεί να αποκτηθεί δικαίωμα επί σήματος λόγω της χρήσεως και δη λόγω της *αναγνωρίσεως* της οποίας τυγχάνει το σήμα στις συναλλαγές.

στην μονοπώληση από μία επιχείρηση ενδεΐξουν τις οποίες έχουν συμφέρον να χρησιμοποιήσουν και άλλες επιχειρήσεις.

IV — Τα πραγματικά περιστατικά

14. Σύμφωνα με τη νομολογία των γερμανικών δικαστηρίων, η επικράτηση είναι έννοια περιεκτικότερη και θεμελιωδέστερη εν σχέσει προς την αναγνώριση. Έτσι, το γεγονός ότι ένα σήμα γίνεται δεκτό προς καταχώριση λόγω του ότι επικράτησε στις συναλλαγές, σημαίνει αναγκαίως ότι έχει αποκτήσει και αναγνώριση — δεν ισχύει όμως και το αντίστροφο. Για να κριθεί τότε συντρέχει αναγνώριση και τότε επικράτηση, πρέπει να διακρίνει κανείς μεταξύ των λεκτικών και μορφολογικών στοιχείων ενός σήματος που έχουν «εκ φύσεως» διακριτικό χαρακτήρα, από εκείνα που δεν έχουν τέτοιον χαρακτήρα (όπως οι περιγραφικές έννοιες, μεταξύ των οποίων οι δηλούσες γεωγραφική προέλευση). Τα πρώτα γενικώς δικαιολογούν την καταχώριση και προστασία του σήματος, ενώ τα δεύτερα θα πρέπει να έχουν γίνει αποδεκτά, διά της χρήσεως, από τους οικείους εμπορικούς κύκλους. Το ποσοστό της αποδοχής, προκειμένης της αναγνωρίσεως/επικρατήσεως, κυμαίνεται μεταξύ 16 % και 70 % περίπου. Για την διαπίστωση γίνεται χρήση κυρίως δημοσκοπήσεων. Πάντως, η γερμανική νομολογία και θεωρία διάκρινται δυσμενώς στην αναγνώριση και την προστασία ενδεΐξουν για τις οποίες υπάρχει ανάγκη να παραμείνουν «στην διάθεση όλων», δηλαδή, αν αντιλαμβανόμαι καλώς,

15. Η Chiemsee, με έκταση 80 km², είναι η μεγαλύτερη λίμνη της Βαυαρίας. Αποτελεί πόλο έλξεως για τον τουρισμό. Στη λίμνη αυτή ασκείται, μεταξύ άλλων, το άθλημα της ιστιοσανίδας. Στην πέριξ της λίμνης περιοχή, που ονομάζεται Chiemgau, ασκούνται κυρίως γεωργικές δραστηριότητες.

16. Η ενάγουσα είναι εγκατεστημένη στο Grabenstätt, κοντά στην Chiemsee. Διαθέτει στο εμπόριο μοντέρνα αθλητικά ενδύματα, υποδήματα και άλλα αθλητικά είδη (fashion sport), τα οποία σχεδιάζονται από θυγατρική εταιρία της ενάγουσας, εγκατεστημένη επίσης κοντά στην Chiemsee, και κατασκευάζονται σε άλλη περιοχή. Η ενάγουσα χρησιμοποιεί από το 1990 για τον χαρακτηρισμό των προϊόντων της την ονομασία της λίμνης. Εξάλλου, από το 1992 έως το 1995, η ενάγουσα έχει καταχωρίσει την ίδια ονομασία ως σήμα των προϊόντων της, υπό διάφορες γραφικές παραστάσεις, οι οποίες συνοδεύονται ενίοτε από εικονιστικές παραστάσεις (ιδίως την παράσταση αθλητή ο οποίος εκτελεί κατάδυση, αν ερμηνεύω καλώς), καθώς και από πρόσθετες λεκτικές ενδεΐξεις, όπως: «Chiemsee Jeans», «Windsur-

WINDSURFING CHIEMSEE

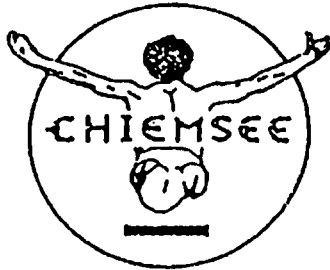
ring — Chiemsee — Active Wear», «By Windsurfing Chiemsee», κ.λπ. Τα σήματα αυτά,

όπως εικονίζονται στην διάταξη της παραπομπής, είναι, κατά χρονική σειρά, τα εξής:

A. Αριθμός σήματος /Σήμα 2009617 Ημερομηνία εγγραφής 17.02.1992

B. 2009618 17.02.1992

Γ. 2014831 01.06.1992

Δ. 2043643 31.08.1993

Ε.

2043644

31.08.1993

Ζ.

2086304

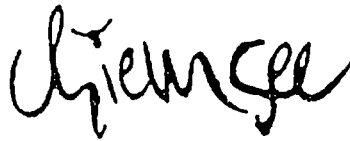
30.11.1994

Η.

2901054

31.01.1995

17. Όπως παρατηρεί το παραπέμπον δικαστήριο, οι αρμόδιες γερμανικές αρχές, διοικητικές και δικαστικές, θεωρούν ανέκαθεν ότι η λέξη «Chiemsee» δηλώνει γεωγραφική προέλευση και επομένως δεν είναι, καθεαυτήν, δεκτική καταχώρισης ως σήμα. Ωστόσο, δέχονται την καταχώρισή της αποκλειστικά λόγω της εκάστοτε διαφορετικής γραφικής

της απεικονίσεως και των συνοδευόντων αυτήν στοιχείων.

18. Η εναγομένη στην υπόθεση C-108/97 διαθέτει στο εμπόριο, μόλις από το 1995, σε μία

WINDSURFING CHIEMSEE

περιοχή ευρισκόμενη πλησίον της Chiemsee, μεταξύ άλλων, αθλητικά ενδύματα (όπως T-Shirts, Sweat-Shirts, κ.λπ.). Τα προϊόντα αυτά φέρουν την διακριτική ένδειξη «Chiemsee», η οποία δεν έχει καταχωρισθεί ως σήμα,

υπό την εξής γραφική παράσταση:

(α)

Chiemsee.

19. Εξάλλου, η εναγομένη στην υπόθεση C-109/97 διαθέτει στο εμπόριο, περίξ της Chiemsee, παρόμοια προϊόντα με την προη-

γουμένη, τα οποία φέρουν, πέραν της αμέσως ανωτέρω διακριτικής ενδείξεως, και τις εξής, επίσης μη καταχωρισθείσες, ενδείξεις:

(β)

(γ)

CHIEMSEE

NATURAL

20. Στην κύρια δίκη, η ενάγουσα εναντιώθηκε στην χρήση της ονομασίας «Chiemsee» από τις εναγόμενες, υποστηρίζοντας ότι, παρά τις διαφορές της γραφικής απεικόνισσας, υφίσταται κίνδυνος συγχύσεως με την ονομασία που η ίδια χρησιμοποιεί από το 1990 και έχει καταχωρίσει ως σήμα και η οποία είναι γνωστή στις συναλλαγές.

21. Αντιθέτως, οι εναγόμενες ισχυρίστηκαν ότι η λέξη «Chiemsee» δεν μπορεί να τύχει προστασίας, δεδομένου ότι πρόκειται για ένδειξη γεωγραφικής προελεύσεως η οποία πρέπει να παραμείνει στην διάθεση όλων και ότι επομένως η χρήση της, με άλλη γραφική απεικόνιση, δεν μπορεί να δημιουργήσει κίνδυνο συγχύσεως.

22. Ενόψει τούτων, το εθνικό δικαστήριο κρίνει απαραίτητο να υποβάλει στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:

V — Τα προδικαστικά ερωτήματα

«1) Σχετικά με το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ΄:

Έχει το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ΄, την έννοια ότι αρκεί να υπάρχει η δυνατότητα χρήσεως μιας ονομασίας προς δήλωση της γεωγραφικής προελεύσεως, ή πρέπει η δυνατότητα αυτή να έχει λάβει συγκεκριμένη μορφή (υπό την έννοια ότι άλλες επιχειρήσεις αυτού του είδους χρησιμοποιούν ήδη τη λέξη αυτή προς δήλωση της γεωγραφικής προελεύσεως των ομοειδών προϊόντων τους, ή ότι υφίστανται, τουλάχιστον, συγκεκριμένες ενδείξεις περί του ότι τούτο πρέπει να αναμένεται ότι θα συμβεί στο εγγύς μέλλον), ή πρέπει ακόμη να υπάρχει ανάγκη χρήσεως της ονομασίας αυτής προς δήλωση της γεωγραφικής προελεύσεως των επίμαχων προϊόντων, ή πρέπει επιπλέον να υπάρχει ιδιαίτερη ανάγκη χρήσεως της εν λόγω ονομασίας προελεύσεως, επειδή, π.χ., τα προϊόντα αυτού του είδους που παράγονται στην οικεία περιοχή χαίρουν ιδιαίτερης φήμης;

Έχει σημασία για την ευρεία ή στενή ερμηνεία της έννοιας των ενδείξεων γεωγραφικής προελεύσεως που προβλέπονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', το γεγονός ότι τα αποτελέσματα του σήματος είναι περιορισμένα, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο β';

Εμπίπτουν στις ενδείξεις γεωγραφικής προελεύσεως κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', μόνον εκείνες που αναφέρονται στον τόπο παραγωγής των προϊόντων, ή αρκεί να διατίθενται τα εν λόγω προϊόντα στο εμπόριο στον τόπο αυτό, ή από τον τόπο αυτό, ή, τέλος, στην περίπτωση της παραγωγής υφασμάτων, αρκεί τα υφάσματα να σχεδιάζονται στην εν λόγω περιοχή, μολονότι στη συνέχεια, στο πλαίσιο της επ' αμοιβή διαδικασίας παραγωγής, παράγονται αλλού;

διαφέρουν ανάλογα με το μέγεθος της ανάγκης που υπάρχει να παραμείνει η ονομασία στη διάθεση όλων;

Είναι, ειδικότερα, σύμφωνη με τη διάταξη αυτή η μέχρι τούδε κρατούσα άποψη στη γερμανική νομολογία, κατά την οποία, στην περίπτωση περιγραφικών ονομασιών οι οποίες πρέπει να παραμείνουν στη διάθεση όλων, είναι αναγκαία και πρέπει να αποδεικνύεται η επικράτησή τους στις εμπορικές συναλλαγές, και συγκεκριμένα σε ποσοστό μεγαλύτερο του 50 % των οικείων εμπορικών κύκλων; Επιβάλλει η διάταξη αυτή προϋποθέσεις όσον αφορά τον τρόπο διαπίστωσης του διακριτικού χαρακτήρα που έχει αποκτηθεί με τη χρήση;»

VI — Επί της ουσίας

- 2) Σχετικά με το άρθρο 3, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο:

Ποιες προϋποθέσεις επιβάλλει η διάταξη αυτή όσον αφορά την δυνατότητα καταχώρισεως μιας περιγραφικής ονομασίας, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ';

Ειδικότερα: Είναι οι προϋποθέσεις αυτές πανομοιότυπες σε όλες τις περιπτώσεις, ή

A — Επί του πρώτου ερωτήματος

23. Με το πρώτο και το τρίτο σκέλος του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, τα οποία πρέπει να εξετασθούν από κοινού, το παράπεμπον δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν και υπό ποιες προϋποθέσεις μία γεωγραφική ονομασία μπορεί να αποτελέσει σήμα και, σε

καταφατική περίπτωση, σε ποια έκταση προστατεύεται ένα παρόμοιο σήμα έναντι των τριτών.

24. Για την απάντηση στο ερώτημα αυτό θα πρέπει να υπομνησθεί καταρχάς ο σκοπός της οδηγίας, καθώς και ο λόγος προστασίας του σήματος.

25. Όπως προκύπτει από την πρώτη και την τρίτη αιτιολογική σκέψη της, η οδηγία επιχειρεί μία πρώτη προσέγγιση των αποκλινοσών νομοθεσιών των κρατών μελών στον τομέα των σημάτων, δεδομένου ότι οι υπάρχουσες διαφορές μπορούν να παρεμποδίσουν την ελεύθερη διακίνηση προϊόντων και υπηρεσιών και να νοθεύσουν τους όρους του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς.

26. Προς τούτο, η οδηγία θεσπίζει, ιδίως, κοινούς κανόνες για την καταχώριση ή την τυχόν μεταγενέστερη κήρυξη ακυρότητας του σήματος και καθορίζει το περιεχόμενο και τα όρια της προστασίας του δικαιώματος επί του σήματος, αφήνοντας την ρύθμιση των λεπτομερειών, κυρίως διαδικαστικών, στα κράτη μέλη.

27. Ο κεντρικός στόχος του συστήματος που θεσπίζει ο κοινοτικός νομοθέτης είναι η διαφύλαξη και η προστασία της ουσιαστικής λειτουργίας του σήματος. Η λειτουργία αυτή, όπως συνάγεται ιδίως από την έβδομη αιτιολογική

λογική σκέψη και τα άρθρα 2, 3, παράγραφος 1, στοιχείο β', 3, παράγραφος 3, 5, παράγραφος 5 και 10, παράγραφος 2, στοιχείο α' της οδηγίας, συνίσταται αφενός μεν στην εξασφάλιση των προϊόντων μιας επιχείρησης και την διάκρισή τους από άλλα ομοιοειδή (διακριτική λειτουργία του σήματος), αφετέρου δε στην σύνδεσή τους με ορισμένη επιχείρηση (εγγύηση προελεύσεως).

Πράγματι, όπως κατ' επανάληψη έχει τονίσει το Δικαστήριο, «η ουσιαστική λειτουργία του σήματος (...) έγκειται στο ότι παρέχει στον καταναλωτή ή στον τελικό χρήστη την εγγύηση ότι το φέρον το σήμα προϊόν έχει συγκεκριμένη προέλευση, καθόσον του δίνει την δυνατότητα να διακρίνει, χωρίς να υπάρχει κίνδυνος συγχύσεως, το εν λόγω προϊόν από τα προϊόντα άλλης προελεύσεως»⁴.

28. Ενόψει ακριβώς αυτής της λειτουργίας του σήματος, κατά τη γνώμη μου, το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας ανάγει την έλλειψη διακριτικού χαρακτήρα και σε αυτοτελή λόγο απαραδέκτου ή ακυρότητας του σήματος (περίπτωση β'), αλλά και σε ειδικότερους λόγους ακυρότητας ή απαραδέκτου σημάτων τα οποία, είτε αποτελούνται αποκλειστικώς από περιγραφικές ενδείξεις (περίπτωση γ'), είτε έχουν καταστεί συνήθη στην καθημερινή γλώσσα ή το εμπόριο (περίπτωση δ').

29. Πράγματι, παρά το ότι οι περιπτώσεις γ' και δ' είναι από τυπικής απόψεως διακεκριμένες από την περίπτωση β' στο κείμενο της

4 — Βλ., αντι άλλων, απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 1997, C-349/95, *Loendersloot* (Συλλογή 1997, σ. I-6227, σκέψη 24).

οδηγίας, κατ' ουσίαν αποτελούν μερικότερες ή ειδικότερες ή απλώς τις χαρακτηριστικότερες περιπτώσεις ελλείψεως διακριτικού χαρακτήρα του σήματος, οι οποίες μάλλον επεξηγούν και διαφωτίζουν την γενική έννοια της ελλείψεως διακριτικού χαρακτήρα, παρά εισάγουν έννοιες κατά γένος ή θεμελιωδώς διάφορες αυτής⁵. Στο συμπέρασμα αυτό οδηγεί και η συνδυασμένη ερμηνεία της ανωτέρω παραγράφου με την παράγραφο 3 του άρθρου 3, κατά την οποία το απαράδεκτο ή η ακυρότητα ειδικά στις ανωτέρω περιπτώσεις β', γ', και δ' της παραγράφου 1 αίρεται εφόσον το σήμα απέκτησε επιγενομένης *διακριτικό χαρακτήρα*, λόγω της χρήσεως που του έχει γίνει. Με άλλα λόγια, στις περιπτώσεις αυτές, που αντιμετωπίζονται ενιαία στην παράγραφο 3 του άρθρου 3, το σήμα αποκτά μεταγενεστέρως την ιδιότητα που του έλλειπε αρχικά και εμπόδιζε την καταχώρισή του ή επέτρεπε την διαγραφή του, δηλαδή την διακριτική δύναμη. Κατά συνέπεια, θα πρέπει

να θεωρηθεί ότι στην περίπτωση β' του άρθρου 3, παράγραφος 1, υπάγονται οι περιπτώσεις που δεν υπάγονται ειδικά στις λοιπές δύο περιπτώσεις⁶.

30. Ας έλθουμε ήδη στην κρίσιμη διάταξη του άρθρου 3, παράγραφος 1, περίπτωση γ'. Από την ίδια την διατύπωση της διατάξεως, προκύπτει ότι τρεις είναι οι προϋποθέσεις για την υπαγωγή σήματος αποτελούμενου από γεωγραφική ένδειξη στην ενλόγω διάταξη, ήτοι: α) το σήμα να αποτελείται *αποκλειστικώς* από γεωγραφική ένδειξη, β) η ένδειξη να μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο εμπόριο προς δήλωση *γεωγραφικής προελεύσεως* και γ) η γεωγραφική προέλευση να αποτελεί *χαρακτηριστικό* του προϊόντος. Ειδικότερα:

5 — Ο χαρακτήρας των περιγραφικών και των κοινόχρηστων ενδείξεων ως υποπεριπτώσεων των ενδείξεων στερούμενων διακριτικού χαρακτήρα, προκύπτει με ενάργεια από την διατύπωση του άρθρου 2, παράγραφος 1, της προτάσεως οδηγίας της Επιτροπής (C 351/80, σ. 1 και C 351/85, σ. 4). Κατά την αρχική αυτή διατύπωση, δεν γίνονται δεκτά προς καταχώριση ή δύναται να ακυρωθούν, μεταξύ άλλων, τα σήματα «(...) τα οποία κατά το χρονικό σημείο της δηλώσεως στερούνται *διακριτικού χαρακτήρος* στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, ιδίως: α) (...) [ακολουθεί το κείμενο του ισχύοντος άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', με την εξής προσθήκη, η οποία αντιστοιχεί στην νυν παράγραφο 3 του άρθρου 3:] *εκτός εάν τα σήματα αυτά έχουν αποκτήσει διακριτικό χαρακτήρα μετά την χρήση που τους έχει γίνει*, β) (...) [κείμενο κατ' ουσίαν αντίστοιχο με εκείνο της περιπτώσεως δ' του άρθρου 3, παράγραφος 1]» (οι υπογραμμίσεις δικές μου).

Οι ανωτέρω περιπτώσεις αντιμετωπίζονται στο ίδιο χωρίο από την Διεθνή Σύμβαση των Παρισίων της 20ής Μαρτίου 1883, όπως αυτή αναθεωρήθηκε για τελευταία φορά στην Στοκχόλμη, στις 14 Ιουλίου 1967 (*Recueil des traités des Nations unies*, τόμος 828, αρθρ. 11851, σ. 305), το άρθρο 6 πεντάκις Β. 2 της οποίας ορίζει ότι τα εμπορικά και βιομηχανικά σήματα δεν δύναται να απορριφθούν ή να ακυρωθούν παρά μόνο «2. Όταν είναι εστερημένα παντός διακριτικού χαρακτήρος ή συνιστάμενα αποκλειστικώς εκ σημείων ή ενδείξεων δυναμένων να χρησιμεύσουν εις το εμπόριον προς δήλωσιν του είδους, (...) της προελεύσεως των προϊόντων ή της εποχής της παραγωγής ή καταστάσιμα συνήθη εις την τρέχουσαν γλώσσαν ή τας χρηστάς και σταθεράς εμπορικές σχέσεις (...) της χώρας, έθνα ζητείται η προστασία» [N. 213/75, A' 258]. Σημειώνεται, εξάλλου, ότι παρόμοια διατύπωση με το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 3 της οδηγίας, έχει το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 3 του κανονισμού (ΕΚ) 40/94 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1993, για το κοινόστικό σήμα (ΕΕ L 11, σ. 1).

α) Αποκλειστικότητα

31. Θα πρέπει να παρατηρηθεί καταρχάς ότι στην διάταξη αυτή εμπíπτουν μόνο τα σήματα τα οποία αποτελούνται «αποκλειστικώς» από σημεία ή ενδείξεις περιγραφικού απλώς περιεχομένου. Επομένως, εξαιρούνται τα σύνθετα σήματα τα οποία, εκτός από τις ενλόγω ενδείξεις, περιλαμβάνουν επιπλέον μία ή περισσότερες λέξεις, εικόνες, παραστάσεις κ.λπ., οι οποίες, αυτοτελώς ή εν συνδυασμῶ προς την περιγραφική ένδειξη, προσδίδουν διακριτικό χαρακτήρα στο σήμα. Από την άποψη αυτή,

6 — Βλ. W. R. Cornish, *Intellectual property patents; copyright, trade marks and allied rights*, 3rd ed., London 1996, σ. 588.

δεν εμπíπτουν στην κρίσιμη διάταξη, κατά την γνώμη μου, σήματα όπως τα ανωτέρω περατιθέμενα υπό Α, Β, Γ, Δ και Ε σήματα της ενάγουσας στην κύρια δίκη, καθώς επίσης και το υπό (γ) σήμα της δεύτερης εναγομένης 7.

δικαστήριο μνημονεύει τα ανωτέρω, υπό Ζ και Η, σήματα της ενάγουσας, των οποίων η μόνη διαφορά έγκειται στην ιδιαίτερη εκάστοτε γραφική απεικόνιση της λέξεως «Chiemsee» από την οποία αποτελούνται.

32. Το πρόβλημα επομένως ανακύπτει, σε περιπτώσεις όπως αυτή στην κύρια δίκη, σχετικά με σήματα τα οποία αποτελούνται αποκλειστικώς από γεωγραφική ένδειξη, όπως τα υπό Ζ και Η σήματα της ενάγουσας και τα υπό (α) και (β) σήματα των εναγομένων.

34. Θεωρώ ότι η προσέγγιση αυτή είναι εσφαλμένη. Όταν το μοναδικό ή το κυρίαρχο στοιχείο ενός σήματος είναι ένας γεωγραφικός όρος, το ζήτημα αν ο όρος αυτός μπορεί να δηλώσει γεωγραφική προέλευση κατά την έννοια της κρίσιμης διατάξεως πρέπει να κριθεί με αντικειμενικά κριτήρια, ενόψει της σημασίας που έχει ο όρος καθεαυτόν. Σε σήματα όπως τα υπό Ζ, Η, (α) και (β), το μοναδικό ή το κυρίαρχο στοιχείο είναι το λεκτικό, δηλαδή η ηχητική εντύπωση που δημιουργείται στην ακοή ή στην φαντασία του δέκτη από την πρόσληψη του όρου «chiemsee». Η οπτική εντύπωση που προκαλεί κάθε ένα από τα σήματα αυτά είναι πτωχή και παίζει όλως δευτερεύοντα ρόλο στην πρόσληψη του σήματος, διότι περιορίζεται στην γραφική αποτύπωση της ίδιας λέξεως με διαφορετικά στοιχεία, [στο δε υπό (β)] σήμα με την τοποθέτηση, απλώς, της λέξεως «Chiemsee» εντός ελλείψεως με βαθύτερο χρώμα) χωρίς να υποστηρίζεται ή να ενισχύεται από άλλες λέξεις ή εικόνες. Αποτέλεσμα τούτου είναι ότι προκαλείται σύγχυση όσον αφορά τη σχέση μεταξύ των σημάτων, αφού δημιουργείται η εντύπωση ότι πρόκειται απλώς για παραλλαγές του ίδιου σήματος, κατ' επέκταση δε ότι πρόκειται για προϊόντα του ίδιου εμπορικού φορέα στον οποίο ανήκει το σήμα. Εν συμπεράσματι, η διαφορετική εκάστοτε γραφική απεικόνιση του ίδιου όρου δεν αποτελεί διακεκριμένο ή επιπλέον στοιχείο το οποίο προ-

β) Γεωγραφική προέλευση

33. Όπως προεκτέθηκε, από την διάταξη της παραπομπής συνάγεται ότι οι γερμανικές αρχές θεωρούν μία γεωγραφική ένδειξη, όπως η ένδειξη «Chiemsee», ως περιγραφική και, επομένως, ως ανεπίδεκτη καταχωρίσεως καθεαυτήν. Την δέχονται όμως αποκλειστικά λόγω της διαφορετικής εκάστοτε γραφικής της απεικονίσεως. Συναφώς, το παραπέμπον

7 — Εφόσον στην επίμαχη διάταξη υπάγονται σήματα που συνίστανται «αποκλειστικά» από γεωγραφικό όρο, δεν μπορεί ένα σήμα να εμπίπτει εν μέρει στην εν λόγω διάταξη, δηλαδή, μόνο κατά το μέρος που περιέχει περιγραφική ένδειξη. Και τούτο διότι, ως σύνθετο σήμα, εξ ορισμού δεν εμπίπτει στην διάταξη. Αλλά και γενικότερα, δεδομένου ότι ληπτέα υπόψη είναι η συνολική εντύπωση που προκαλεί το σήμα (απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 1997, C-251/95, Sabel (Zύλλογη 1997, σ.1-6191, σκέψη 23), τα επιμέρους στοιχεία αυτού δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζονται αυτοτελώς.

στίθεται, δήθεν, στον όρο, ώστε να δημιουργείται κάθε φορά νέο «σύνθετο» σήμα, όπως εσφαλμένως υπολαμβάνει το παραπέμπον δικαστήριο. Πρόκειται για απλά σήματα τα οποία είτε ταυτίζονται ή είναι όμοια μεταξύ τους [π.χ. το Z και το (α)], ώστε να δίνουν την εντύπωση παραλλαγών του ιδίου σήματος.

Η αποδοχή της αντίθετης απόψεως θα οδηγούσε στον επ' άπειρον πολλαπλασιασμό των σημάτων που αποτελούνται από τον ίδιο όρο, δεδομένου ότι άπειροι είναι οι τρόποι με τους οποίους ο όρος αυτός μπορεί να παρασταθεί γραφικά. Τούτο, όμως, θα επέφερε πλήρη σύγχυση στην αγορά και θα πολλαπλασίαζε τις συγκρούσεις μεταξύ των σημάτων, πράγμα το οποίο δεν μπορεί να θέλησε ο κοινοτικός νομοθέτης⁸.

35. Θα πρέπει να παρατηρηθεί, ακολούθως, ότι η κρίσιμη διάταξη δεν μπορεί να αποκλείει συλλήβδην όλους τους γεωγραφικούς όρους.

Έτσι, είναι προφανές ότι δεν εμπίπτουν στην κρίσιμη διάταξη γεωγραφικές ονομασίες φανταστικές, μυθικές ή ανύπαρκτες (όπως, π.χ., «Θούλη», «Ουτοπία», «No-man's-Land», «Ατλαντίς» κ.λπ.), δεδομένου ότι είναι αδύνατον να δηλώνουν γεωγραφική προέλευση.

8 — Πρβλ. ένατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας, στην οποία τονίζεται η ανάγκη περιορισμού του συνολικού αριθμού των σημάτων και, κατ' επέκταση, των αναφερομένων μεταξύ τους συγκρούσεων, διά της άρσεως της προστασίας των σημάτων που δεν χρησιμοποιούνται ουσιαστικά.

Ομοίως, δεν υπάγονται στην εν λόγω διάταξη ονόματα πόλεων, τόπων ή περιοχών που εξέλιπαν ή άλλαξαν ονομασία μέσα στους αιώνες (π.χ. «Βυζάντιον», «Δακία», «Lutetia», «Βαβυλών» κ.λπ.).

Περαιτέρω, δεν μπορεί να καταλαμβάνονται από την ίδια διάταξη, γεωγραφικές ονομασίες οι οποίες δεν είναι λογικό ή αναμενόμενο να σημαίνουν γεωγραφική προέλευση του συγκεκριμένου προϊόντος. Ως τέτοιες αναφέρονται συνήθως τα σήματα «Mont Blanc» για στυλογράφους (διότι κανείς δεν μπορεί λογικώς να υποθέσει ότι το εν λόγω προϊόν προέρχεται από το συγκεκριμένο όρος), «Βόρειος Πόλος» για μπανάνες (αφού το κλίμα στο γεωγραφικό αυτό πλάτος είναι απαγορευτικό για τις μπανάνες), κ.λπ.

Παρομοίως, δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη γεωγραφικοί όροι παντελώς άγνωστοι, δηλαδή όροι που παραπέμπουν σε τοποθεσίες άγνωστες στο ευρύ κοινό, είτε κείνται εντός είτε εκτός του κράτους μέλους όπου τίθεται ζήτημα προστασίας του σήματος, δεδομένου ότι, εν πάση περιπτώσει, το κοινό δεν είναι δυνατόν να συσχετίσει το προϊόν με τους δηλούμενους από τον γεωγραφικό όρο τόπους.

36. Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις ο γεωγραφικός όρος, είτε ως εκ της φύσεώς του, είτε εκ των πραγμάτων, δεν δηλώνει γεωγραφική προέλευση του προϊόντος και, επομένως, θεμιτώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως σήμα.

Τούτο συμβαίνει επειδή η σύνδεση μεταξύ σημαίνοντος (του δηλούντος ονόματος) και σημεινομένου (του υπό του ονόματος δηλουμένου) παρουσιάζεται ως *αυθαίρετη*⁹, δηλαδή ως τόσο πρωτότυπη και απροσδόκητη, ώστε καθίσταται ικανή να εξατομικεύσει το προϊόν και να το διακρίνει από τα αντίστοιχα προϊόντα άλλων επιχειρήσεων. Στις περιπτώσεις λοιπόν αυτές, το σήμα επιτελεί εξ αρχής την διακριτική του λειτουργία.

37. Από τα ανωτέρω γίνεται φανερό ότι η επίμαχη διάταξη δεν αντίκειται στην χρησιμοποίηση όλων εν γένει των γεωγραφικών όρων, αλλά ορισμένων εξ αυτών. Οι όροι αυτοί είναι, κατά την γνώμη μου, οι γεωγραφικοί όροι οι οποίοι, κατά την κατάθεση του σήματος, δεν είχαν παγωθεί ακόμη, πλην όμως μπορούσαν να αποτελέσουν «ενδειξεις προελεύσεως» ή «ονομασίες προελεύσεως», με την ειδική έννοια την οποία είχαν οι νομικοί αυτοί όροι στο κοινοτικό δίκαιο κατά τον χρόνο θεσπίσεως της οδηγίας.

Πράγματι, αν ο κοινοτικός νομοθέτης ήθελε να αποκλείσει τις ενδείξεις που δηλώνουν απλώς γεωγραφική προέλευση, θα αναφερόταν σε σημεία τα οποία *δηλώνουν* τέτοια προέλευση, και τούτο διότι, τόσο στην καθημερινή γλώσσα, όσο και στο εμπόριο, αυτή είναι η πρωταρχική λειτουργία των γεωγραφικών ενδείξεων. Το γεγονός ότι η οδηγία χρησιμοποιεί την περίτεχνη έκφραση «που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο εμπόριο προς δήλωση (...)» σημαίνει, κατά τη γνώμη

μου, ότι οι ενδείξεις αυτές έχουν την ειδική σημασία που προαναφέρθηκε.

38. Οι όροι «ενδείξεις προελεύσεως» και «ονομασίες προελεύσεως» είχαν συγκεκριμένη σημασία στο κοινοτικό δίκαιο πολύ πριν ο κοινοτικός νομοθέτης διατυπώσει τον ορισμό τους, στον τομέα των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων τουλάχιστον, με τον κανονισμό 2081/92¹⁰.

39. Το Δικαστήριο με τη νομολογία του διευκρίνισε το περιεχόμενο των όρων αυτών, ιδίως κατά την ερμηνεία του άρθρου 36 της Συνθήκης ΕΚ. Επρόκειτο για υποθέσεις στις οποίες ετίθετο το ζήτημα αν περιορισμοί που επέβαλλαν εθνικά μέτρα στην ελευθερία κυκλοφορίας των εμπορευμάτων μπορούσαν να δικαιολογηθούν χάριν της προστασίας των δικαιωμάτων που αποτελούν το ειδικό αντικείμενο της βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας, και ειδικότερα των ενδείξεων προελεύσεως και των ονομασιών προελεύσεως.

10 — Κανονισμός (ΕΟΚ) του Συμβουλίου, της 14ης Ιουλίου 1992, «για την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προελεύσεως των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων» (ΕΕ L 208, σ. 1). Διατάξεις σχετικά με τις ενδείξεις και τις ονομασίες προελεύσεως απαντώνται και σε άλλα κοινοτικά κείμενα, κυρίως στον αμπελοοικονομικό τομέα, όπως η οδηγία 70/50/ΕΟΚ (ΕΕ 1970, L 13, σ. 29, άρθρο 2, παράγραφος 3, ε), ο κανονισμός 2333/92 (ΕΕ 1992, L 231, σ. 9, άρθρο 6, παράγραφος 5).

9 — Υπό την έννοια της ελεύθερης αιτιώδους σχέσεως μεταξύ σημαίνοντος και σημεινομένου (βλ., F. de Saussure: *Cours de linguistique générale*, éd. T. de Mauro, Payot, Paris 1987, σ. 100 επ.).

40. Έτσι, με την απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 1975, Επιτροπή κατά Γερμανίας¹¹, το Δικαστήριο έκρινε ότι «οι ενδείξεις προελεύσεως και οι ονομασίες προελεύσεως, όποια και αν είναι τα στοιχεία που τις διακρίνουν, δηλώνουν τουλάχιστον, εν πάση περιπτώσει, ένα προϊόν το οποίο προέρχεται από μία συγκεκριμένη γεωγραφική ζώνη- στο μέτρο που οι ονομασίες αυτές προστατεύονται νομικά, πρέπει να ανταποκρίνονται στους σκοπούς αυτής της προστασίας, ιδίως στην ανάγκη διασφάλισης όχι μόνο των συμφερόντων των ενδιαφερομένων παραγωγών κατά του αθέμιτου ανταγωνισμού, αλλά και των καταναλωτών κατά των ενδείξεων που μπορούν να τους παραπλανήσουν».

οι ονομασίες αυτές δεν εκπληρώνουν την ειδική αποστολή τους παρά μόνο αν το προϊόν που διακρίνουν διαθέτει πράγματι ιδιότητες και χαρακτηριστικά που οφείλονται στην γεωγραφική του προέλευση·

όσον αφορά ειδικότερα τις ενδείξεις προελεύσεως, ο γεωγραφικός προσδιορισμός της καταγωγής ενός προϊόντος του προσδίδει ποιότητα και ειδικά χαρακτηριστικά που μπορούν να το εξατομικεύσουν» (σκέψη 7).

11 — Υπόθεση 12/74 (Συλλογή τόμος 1975, σ. 87). Με την απόφαση αυτή το Δικαστήριο έκρινε, μεταξύ των άλλων, ότι γερμανικά μέτρα που περιόριζαν την χρήση των όρων «sekt» και «Weißbrand» μόνο σε οίνους που παρασκευάστηκαν σε γερμανόφωνες περιοχές και με βάση ορισμένο ποσοστό σταφυλιών γερμανικής προελεύσεως, αντίκεινται στις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, μεταξύ των οποίων το άρθρο 2, παράγραφος 3, στοιχείο s) της οδηγίας 70/50/ΕΟΚ (που μνημονεύθηκε στην προηγούμενη υποσημείωση), το οποίο όριζε ότι πρέπει να θεωρούνται ως μέτρα απαγορευόμενα κατά την έννοια των άρθρων 30 και επόμενης της Συνθήκης, τα μέτρα τα οποία «επιφυλλάσουν μόνο στα εθνικά προϊόντα ονομασίες οι οποίες δεν αποτελούν ονομασίες προελεύσεως ή ενδείξεις προελεύσεως».

41. Εξάλλου, με την απόφαση της 11ης Μαρτίου 1984, Prantl¹², όπως διευκρινίσθηκε με την απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 1992, Exportur¹³, το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι και η φιάλη ενός προϊόντος μπορεί να αποτελέσει «έμμεση ένδειξη γεωγραφικής προελεύσεως» (επρόκειτο για την φιάλη «Bocksbeutel», την οποία χρησιμοποιούσαν οι οινοπαραγωγοί της Φρανκονίας και της Βάδης για την παρουσίαση των οίνων τους). Όπως, συνάγεται από την απόφαση, η ένδειξη αυτή είναι μεν δεκτική προστασίας, εφόσον χρησιμοποιείται από μακρού από τους παραγωγούς ορισμένης περιοχής για την διάκριση των προϊόντων τους, πλην αντίκειται στα άρθρα 30 και 36 της Συνθήκης εθνικό μέτρο που επιφυλλάσσει το δικαίωμα αποκλειστικής χρήσεως των φιαλών αυτών στους εθνικούς παραγωγούς, εφόσον παραγωγοί άλλων κρατών μελών χρησιμοποιούν επίσης κατά παράδοση και από μακρού παρόμοιες φιάλες για την εμπορία των οίνων τους.

42. Στην υπόθεση C-3/91, Exportur, που μνημονεύθηκε αμέσως ανωτέρω, ετέθη το ζήτημα αν γαλλικές εταιρίες θεμιτώς παρασκεύαζαν και πωλούσαν στην Γαλλία ζαχαρώδη προϊόντα με τις ονομασίες «Alicante» και «Jijona» (ονόματα ισπανικών πόλεων), τις οποίες χρησιμοποιούσε από μακρού ισπανική επιχείρηση για τον χαρακτηρισμό ομοίων προϊόντων της¹⁴. Με την εκδοθείσα απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 1992, το Δικαστήριο διέ-

12 — Υπόθεση 16/83 (Συλλογή 1984, σ. 1299).

13 — Υπόθεση C-3/91 (Συλλογή 1992, σ. I-5529, σκέψεις 31 έως 34).

14 — Το ζήτημα ανέκυψε διότι, σύμφωνα με διάταξη γαλλοισπανικής συμβάσεως του 1973 για την προστασία των ονομασιών προελεύσεως, των ενδείξεων προελεύσεως και των ονομασιών ορισμένων προϊόντων, οι ανωτέρω ονομασίες επιφυλάσσονται, στην Γαλλία, αποκλειστικά στα ισπανικά προϊόντα και υπό τις προϋποθέσεις της ισπανικής νομοθεσίας.

κρινε ως εξής τις έννοιες «ενδειξεις προελεύσεως» και «ονομασίες προελεύσεως»:

«(...) σκοπός των ενδειξεων προελεύσεως είναι να πληροφορούν τον καταναλωτή για το γεγονός ότι το προϊόν που φέρει την σχετική ένδειξη προέρχεται από έναν καθορισμένο τόπο, μία καθορισμένη περιοχή ή μία συγκεκριμένη χώρα. Αυτή η γεωγραφική προέλευση μπορεί να συνδέεται με την ύπαρξη ορισμένης φήμης» (σκέψη 11).

Αντιθέτως, «η ονομασία προελεύσεως εγγυάται όχι μόνο την γεωγραφική προέλευση του προϊόντος, αλλά και το ότι το εμπόρευμα παρασκευάστηκε σύμφωνα με τους ποιοτικούς κανόνες ή τις προδιαγραφές παρασκευής που καθορίζονται με πράξη της δημόσιας αρχής και ελέγχονται από την ενλόγω αρχή και, επομένως, την παρουσία ορισμένων ειδικών χαρακτηριστικών» (ίδια σκέψη).

43. Ο σκοπός της προστασίας των ονομασιών προελεύσεως και των ενδειξεων προελεύσεως στο κοινοτικό δίκαιο αποτελεί σκοπό γενικού συμφέροντος. Έτσι, δεν επιτρέπεται σε οινοπαραγωγό να περιλαμβάνει, στις σχετικές με τη μέθοδο παρασκευής του οίνου ενδειξεις, γεωγραφικές ενδειξεις που δεν αντιστοιχούν στην πραγματική προέλευση του οίνου ¹⁵.

44. Στο τέρμα της μακράς πορείας για τον προσδιορισμό του περιεχομένου των δύο επίμαχων όρων, που χάραξε κυρίως το Δικαστήριο με τη νομολογία του, το άρθρο 2 του κανονισμού 2081/92, ο οποίος μνημονεύθηκε ήδη ¹⁶, δίδει τους ακόλουθους κοινοτικούς ορισμούς:

«2. Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, νοούνται ως:

α) «*ονομασία προελεύσεως*»: το όνομα μιας περιοχής, ενός συγκεκριμένου τόπου, ή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, μιας χώρας, το οποίο χρησιμοποιείται στην περιγραφή ενός γεωργικού προϊόντος ή ενός τροφίμου:

— που κατάγεται από αυτή την περιοχή, τον συγκεκριμένο τόπο ή τη χώρα αυτή, και

— του οποίου η ποιότητα ή τα χαρακτηριστικά οφείλονται κυρίως ή αποκλειστικά στο γεωγραφικό περιβάλλον, που περιλαμβάνει τους φυσικούς και

¹⁵ — Απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 1994, υπόθεση C-306/93, Winzarsck (Συλλογή 1994, σ. I-5555, σκέψη 25).

¹⁶ — Ανωτέρω, σημείο 38.

ανθρώπινους παράγοντες και του οποίου η παραγωγή, η μεταποίηση και η επεξεργασία λαμβάνουν χώρα στην οριοθετημένη γεωγραφική περιοχή.

β) “γεωγραφική ένδειξη”: το όνομα μιας περιοχής, ενός συγκεκριμένου τόπου ή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, μιας χώρας, το οποίο χρησιμοποιείται στην περιγραφή ενός γεωργικού προϊόντος ή ενός τροφίμου:

— που κατάγεται από την περιοχή αυτή, τον συγκεκριμένο τόπο ή την χώρα αυτή, και

— του οποίου μια συγκεκριμένη ποιότητα, η φήμη ή άλλο χαρακτηριστικό μπορούν να αποδοθούν στην γεωγραφική αυτή καταγωγή και του οποίου η παραγωγή ή/και η μεταποίηση ή/και η επεξεργασία πραγματοποιούνται στην οριοθετημένη γεωγραφική περιοχή». ¹⁷

17 — Δεν χρειάζεται νομίζω να τονωθεί ότι, παρά το ότι οι ορισμοί αυτοί ισχύουν «για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού», έχουν γενικότερη αξία και χρησιμότητα.

45. Από τα προεκτεθέντα συνάγεται ότι στο κοινοτικό δίκαιο, και ιδίως στον τομέα των διακριτικών σημείων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται τα σήματα, η έννοια της «ενδείξεως γεωγραφικής προελεύσεως» είναι ορισμένη νομική έννοια και σημαίνει την άμεση, αναγκαία, την αιτιώδη σχέση μεταξύ ενός προϊόντος και του τόπου από τον οποίο προέρχεται το προϊόν. Η αιτιώδης αυτή σχέση οφείλεται στο ότι το προϊόν έχει ορισμένες ιδιότητες, χαρακτηριστικά ή ποιότητα, που συνδέονται με την καταγωγή του. Τα ιδιαίτερα αυτά χαρακτηριστικά μπορεί να οφείλονται σε φυσικούς παράγοντες (π.χ. πρώτες ύλες, έδαφος, κλίμα της περιοχής), στον τρόπο κατασκευής ή παρασκευής του προϊόντος (π.χ. παραδοσιακός τρόπος κατασκευής) ή σε άλλους ανθρωπογενείς παράγοντες (π.χ. συγκέντρωση ομοειδών επιχειρήσεων στην ίδια περιοχή, εξειδίκευση στην παραγωγή ή κατασκευή ορισμένων προϊόντων και διατήρηση της ποιότητας σε ορισμένα επίπεδα). Όταν τα εν λόγω προϊόντα γίνονται ευρύτερα γνωστά, αποκτά φήμη και ο τρόπος στον οποίο παράγονται τα προϊόντα, κατά τρόπον ώστε, στο εξής, στους ενδιαφερόμενους κύκλους, η αναφορά του ονόματος του τόπου παρέμπει στο προϊόν ή στον τύπο προϊόντος που παράγεται εκεί (π.χ. «Limoges» ή «Meissen» για είδη πορσελάνης, «Bordeaux» για κρασιά κ.λπ.)¹⁸. Εξάλλου, εφόσον έχει παγιωθεί η ανωτέρω αιτιώδης σχέση μεταξύ του τόπου και του προϊόντος, το όνομα του τόπου καθίσταται κοινό κτήμα των εγκατεστημένων στην περιοχή παραγωγών, παρέχοντάς τους αποκλειστικό δικαίωμα χρήσεως του ονόματος. Το δικαίωμα αυτό αναγνωρίζεται κατά κανόνα σε εθνικό επίπεδο, προστατεύεται δε και σε κοινοτικό επίπεδο.

18 — Στις περιπτώσεις αυτές, ο γεωγραφικός όρος αποκτά, εκτός από την αρχική, κυριολεκτική σημασία του (δήλωση ενός γεωγραφικού τόπου), μία δεύτερη, μεταφορική σημασία (a secondary meaning, κατά την αγγλική ορολογία). Η δεύτερη αυτή σημασία είναι δυνατόν να υποσκελίζει ή να εκτοπίσει την πρώτη, όπως στην περίπτωση της ονομασίας «Baccarat», για την οποία θα γίνει λόγος κατωτέρω.

46. Ενόψει τούτων, όπως ορθώς υποστηρίζει και η ενάγουσα, το άρθρο 3, παράγραφος 1, σημείο γ' της οδηγίας έχει την έννοια ότι μία γεωγραφική ένδειξη έχει διακριτική δύναμη και μπορεί θεμιτώς να αποτελέσει σήμα των προϊόντων ορισμένης επιχειρήσεως, υπό την προϋπόθεση ότι η επιλογή της είναι «αυθαίρετη» με την προεκτεθείσα έννοια, δηλαδή δεν αποτελεί ούτε *μπορεί να αποτελέσει ένδειξη προελεύσεως ή ονομασία προελεύσεως*. Και τούτο διότι η πρόσληψη του γεωγραφικού όρου στην περίπτωση αυτή δεν προκαλεί κανέναν ιδιαίτερο συνειρμό στην φαντασία του κοινού, αλλά έχει το ίδιο αποτέλεσμα που θα είχε η επιλογή οποιουδήποτε άλλου ευρηματικού όρου ή ονόματος.

Αντιθέτως, εφόσον η γεωγραφική ένδειξη είναι ήδη γνωστή διότι συνδέεται με ορισμένα προϊόντα, δηλαδή έχει ήδη εγκατασταθεί άμεση και αναγκαία σχέση μεταξύ της γεωγραφικής ενδειξεως και ορισμένων προϊόντων, δεν επιτρέπεται η μονοπώλησή της ως σήματος από μία και μόνη επιχείρηση. Προς τούτο αρκεί να συντρέχουν, κατά τον κρίσιμο χρόνο της καταθέσεως του υποψήφιου σήματος προς αναγνώριση (σε ορισμένες περιπτώσεις δε κατά τον χρόνο της λήψεως της σχετικής αποφάσεως) οι πραγματικές προϋποθέσεις για την προστασία μιας γεωγραφικής ενδειξεως ως ενδειξεως ή ονομασίας προελεύσεως (παραγωγή προϊόντων με ορισμένα χαρακτηριστικά στον τόπο αυτόν), ανεξαρτήτως αν η ένδειξη είναι ήδη νομικώς κατοχυρωμένη. Πράγματι, κατά το

γράμμα της επίμαχης διατάξεως, αρκεί η ένδειξη¹⁹ να «μπορεί να χρησιμοποιήσει στο εμπόριο προς δήλωση (...) της γεωγραφικής προελεύσεως».

47. Προς απόκρουση της ανωτέρω απόψεως, οι εναγόμενες επικαλούνται τις εθνικές διατάξεις και την γερμανική νομολογία, κατά τις οποίες, όπως προαναφέρθηκε, μία γεωγραφική ένδειξη είναι καταρχήν απαράδεκτη ως σήμα, διότι είναι περιγραφική και πρέπει να παραμείνει διαθέσιμη σε όλους. Την άποψη αυτή, άλλωστε, φαίνεται να υιοθετεί κατά βάση και το παραπέμπον δικαστήριο.

48. Συναφώς, θα πρέπει να παρατηρηθεί, ευθύς εξαρχής, ότι, όπως κρίνεται παγίως, «κατά την εφαρμογή του εθνικού δικαίου, είτε πρόκειται για προγενέστερες είτε για μεταγενέστερες της οδηγίας διατάξεις, το εθνικό δικαστήριο που καλείται να το ερμηνεύσει οφείλει να το πράξει, κατά το μέτρο του δυνατού, λαμβανομένου υπόψη του κειμένου και του σκοπού της οδηγίας, ώστε να επιτευχθεί το αποτέλεσμα που αυτή επιδιώκει»²⁰. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο στην παρούσα περίπτωση, στην οποία η οδηγία, αποκλείει ρητώς την παράλληλη εφαρμογή των εθνικών διατάξεων του δικαίου των σημάτων (έκτη αιτιολογική σκέψη).

19 — Αναφέρομαι σε γεωγραφική ένδειξη χάρην συντομίας και διότι περί τιαυτής πρόκειται στην παρούσα υπόθεση. Τα αυτά όμως ισχύουν και προκειμένου περί «σημείου» το οποίο, κατά το γράμμα της κρίσιμης διατάξεως, μπορεί να υποδηλώνει γεωγραφική προέλευση. Στην περίπτωση αυτή, το σημείο αποτελεί *έμμεση ένδειξη γεωγραφικής προελεύσεως*, όπως οι φιάλες «Bocksbeutel» που αναφέρθηκαν ήδη (βλ. ανωτέρω, σημείο 41).

20 — Απόφαση της 20ής Μαρτίου 1997, υπόθεση C-352/95, *Phytoceron* (Συλλογή 1997, σ. I- 1729, σκέψη 18).

49. Κατά την γνώμη μου, η άποψη των εναγομένων ακολουθεί την προγενέστερη της οδηγίας τάση ορισμένων εθνικών δικαίων (μεταξύ των οποίων και το γερμανικό), όσον αφορά την καταχώριση των γεωγραφικών ενδείξεων ως σημάτων, η οποία θα πρέπει ήδη να εγκαταλειφθεί. Πράγματι, πριν από την έκδοση της οδηγίας, δύο ήσαν σε γενικές γραμμές οι τάσεις των δικαίων των κρατών μελών στο υπόψη θέμα. Μία *ελαστική*, η οποία καταρχήν δεχόταν την εγγραφή των ενλόγω ενδείξεων, υπό προϋποθέσεις κατά βάση όμοιες με αυτές που πρότεινα ανωτέρω (ιδίως γαλλικό, ιταλικό και δίκαιο Μπενελούξ), και μία *αυστηρή*, η οποία καταρχήν απέρριπτε την εγγραφή παρόμοιων ενδείξεων, κατά βάση για λόγους όπως αυτοί που επικαλούνται οι ενάγουσες (ιδίως βρετανικό, γερμανικό και σκανδιναβικά δίκαια) ²¹.

Χαρακτηριστική της δεύτερης τάσεως είναι η περίπτωση «York», στην οποία, το 1982, η Βουλή των Λόρδων απέρριψε τελικά σήμα για ρυμουλκά το οποίο περιείχε αυτόν τον όρο, με τις σκέψεις, μεταξύ των άλλων, ότι «(...) ένα γεωγραφικό όνομα δεν είναι δεκτικό *prima facie* καταχωρίσεως» και επικυρώνοντας την άποψη του διοικητικού οργάνου, σύμφωνα με την οποία «φαίνεται τελείως εύλογο να συμπεράνει κανείς ότι σε κάποιον μελλοντικό χρόνο, αν όχι ήδη, ρυμουλκά ή ημιρυμουλκά (...) μπορεί να παράγονται εκεί [δηλαδή στο York]» ²².

21 — Βλ. σχετικά F. Govers: Geographical Names and Signs used as Trade Marks, *European Intellectual Property Review* 1990, τόμος 12/90, σ. 285, G. Bonnet: La marque constituée par un nom géographique en droit français, *La Semaine Juridique* 1990, II, σ. 782.

22 — [1982] FSR 111, βλ. F. Govers, κ.λπ., σ. 287.

Παρομοίως, στην Γερμανία απερίφθη το σήμα «Nola» προς διάκριση διαιτητικών τροφών και νιφάδων δημητριακών, λόγω της υπάρξεως ιταλικής πόλεως με το ίδιο όνομα στην περιοχή της οποίας εκαλλιεργούντο δημητριακά, παρά το ότι το γεγονός αυτό δεν ήταν γνωστό στον μέσο Γερμανό καταναλωτή. Συναφώς, το γερμανικό δικαστήριο έκρινε ότι «(...) δεν είναι εκτός πάσης πιθανολογήσεως ότι το [όνομα] Nola μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο μέλλον ως ένδειξη γεωγραφικής προελεύσεως. Ειδικότερα, εάν ληφθεί υπόψη η ανάπτυξη του εμπορίου μεταξύ Γερμανίας και Ιταλίας εντός της κοινής αγοράς, οι ανταγωνιστές έχουν συμφέρον να μπορούν τα γεωγραφικά ονόματα, ακόμη και τα ήσσονος σημασίας, να μπορούν να χρησιμοποιούνται ελεύθερα από όλους» ²³.

50. Εάν το παραπέμπον δικαστήριο και οι εναγόμενες εννοούν την «ανάγκη να παραμείνει η γεωγραφική ένδειξη στην διάθεση όλων» υπό την ανωτέρω έννοια, η άποψη αυτή είναι εσφαλμένη και δεν συνάδει με την οδηγία.

51. Καταρχάς, η μόνη «διαθεσιμότητα» την οποία αναγνωρίζει η οδηγία, είναι η ανάγκη το σημείο ή η ένδειξη που υποβάλλεται ως σήμα να είναι διαθέσιμο, δηλαδή να μην έχει κατοχυρωθεί από άλλη επιχείρηση για τον χαρακτηρισμό των ίδιων ή ομοειδών προϊόντων, κατά τον κρίσιμο χρόνο, δηλαδή, καταρχήν, κατά τον χρόνο της καταθέσεως του σήματος (άρθρο 4). Προς τον σκοπό

23 — BGH 14.1.1963 (GRUR. 1963, σ. 469). Βλ. σχετικά A. Rothschild: «Les limites à la protection du nom géographique en tant que marque», *Mémoire en DESS*, Strasbourg 1985, σ. 38 έως 39.

αυτόν εξετάζεται η πραγματική κατάσταση που όντως υφίσταται κατά τον κρίσιμο χρόνο, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη υποθετικές καταστάσεις οι οποίες μπορεί να ανακύψουν στο μέλλον. Επομένως, εφόσον συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις, είτε δεν υπάρχει παλαιότερο σήμα, οπότε το νέο σήμα θα πρέπει να γίνει δεκτό, είτε υπάρχει, οπότε, εάν δεν υφίσταται νομίμως, το νέο σήμα θα απορριφθεί, εάν δε υφίσταται παρανόμως, το νέο σήμα θα γίνει δεκτό, εκτός αν ρητώς ορίζεται άλλως στην οδηγία.

52. Τα αυτά ισχύουν, αναλογικώς, και σε περιπτώσεις κατά τις οποίες, όπως στην προκειμένη, δικαιούχος προγενεστέρου γεωγραφικού σήματος ζητεί προστασία έναντι μεταγενεστέρου σήματος. Το νέο σήμα μπορεί να επικρατήσει μόνο εφόσον το παλαιότερο δεν υφίσταται νομίμως κατά τον χρόνο της κρίσεως της σχετικής προσφυγής του δικαιούχου (π.χ. διότι ήταν αρχήθεν άκυρο και δεν κατόρθωσε να επιβληθεί στις συναλλαγές, ή διότι ήταν μεν αρχήθεν νόμιμο, αλλά μεταγενεστέρως εξέπεσε σε όνομα γένους λόγω αδρανεϊας του δικαιούχου ²⁴, κ.λπ.).

24 — Ως τέτοιο παράδειγμα μπορεί να αναφερθεί η ονομασία «sherry», η οποία αποτελεί αγγλική παραφθορά του ισπανικού γεωγραφικού όρου Jerez και δήλωσε αρχικά ένα κρασί προερχόμενο από την περιοχή αυτή της Ισπανίας. Λόγω αδρανεϊας των παραγωγών, όμως, ο όρος χρησιμοποιήθηκε ευρέως από άλλους παραγωγούς και μετέπεσε σε ονομασία γένους [βλ. σχετικά τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα κ. J.-P. Warner στην προαναφερθείσα (ανωτέρω, σημείο 40) υπόθεση 12/74, σ. 208]. Δεν συνέβη το ίδιο με την ονομασία των προϊόντων «Σαμπάνια» και «Κονιάκ», που παράγονται στις ομώνυμες περιοχές της Γαλλίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η χρήση των όρων αυτών είχε ήδη απαγορευθεί στους Γερμανούς οινοπαραγωγούς από το 1919, με τα άρθρα 274 και 275 της Συνθήκης των Βερσαλλιών. Η εν λόγω προστασία συμπληρώθηκε και με κοινοτικές ρυθμίσεις (βλ., π.χ., άρθρο 6 του κανονισμού 3309/85 (EE L 320, σ. 9) και ήδη άρθρο 6, παράγραφος 5, του κανονισμού 2333/92 (EE L 231, σ. 9), τα οποία απαγορεύουν ακόμη και έμμεσες αναφορές στην «σαμπάνια» εκ μέρους παραγωγών αρωματών οίνων που δεν δικαιούνται να χρησιμοποιούν αυτή την ονομασία, όπως «methode champenoise» (βλ. σχετικά την προαναφερθείσα, στην υποσημείωση 15, απόφαση Winzersckti).

53. Περαιτέρω, η ανωτέρω αποκρουόμενη άποψη ενέχει μία ασάφεια, ως προς το αν η γεωγραφική ένδειξη πρέπει να παραμείνει «διαθέσιμη» ώστε να χρησιμοποιηθεί ως *σήμα*, ή ως άλλου είδους συνουθευτική *ένδειξη* προϊόντων. Διότι, εάν μεν συμβαίνει το πρώτο, η άποψη αυτή πάσχει σοβαρή λογική αντίφαση. Πράγματι, πως είναι δυνατόν να αρνείται κανείς *σήμερα*, και μάλιστα για λόγους αρχής, τον γεωγραφικό όρο σ' αυτόν που πρώτος είχε την ιδέα να τον χρησιμοποιήσει, προκειμένου ο ίδιος γεωγραφικός όρος να παραμείνει στην διάθεση πιθανών ανταγωνιστών του στο μέλλον.

54. Εάν, πάλι, ως «διαθεσιμότητα» νοείται η ανάγκη να παραμείνει ο γεωγραφικός όρος στην διάθεση παντός ενδιαφερομένου για θεμιτές χρήσεις άλλες, πλὴν της χρήσεως ως σήματος, το ζήτημα αντιμετωπίζεται πλήρως από την οδηγία στο άρθρο 6, παράγραφος 1, σημείο β', όπως θα εκθέσω σε λίγο ²⁵. Στην περίπτωση, όμως, αυτή πρόκειται περί περιορισμού των αποτελεσμάτων ήδη υφισταμένου δικαιώματος επί του σήματος. Με άλλα λόγια, η ανάγκη για άλλες χρήσεις του γεωγραφικού όρου εκ μέρους των ανταγωνιστών, πλὴν της χρήσεως ως σήματος, ουδόλως αποτελεί λόγο αρνήσεως αυτού τούτου του δικαιώματος επί του σήματος στον δικαιούχο.

25 — Βλ. κατωτέρω, σημείο 60 και επ.

γ) Χαρακτηριστικό

55. Η ερμηνεία που υποστηρίχθηκε ανωτέρω συνάδει με την τρίτη απαίτηση της κρίσιμης διατάξεως, κατά την οποία η γεωγραφική προέλευση πρέπει να αποτελεί «χαρακτηριστικό» του προϊόντος. Τούτο σημαίνει, κατά την γνώμη μου, όχι απλώς μία κοινή ιδιότητα του προϊόντος, αλλά ιδιαιτερότητα ικανή να χαρακτηρίσει και να εξατομικεύσει το προϊόν. Όσον αφορά την καταγωγή ενός προϊόντος, πρέπει να παρατηρηθεί ότι κάθε προϊόν έχει καταγωγή, υπό την έννοια ότι «κάπου» κατασκευάστηκε. Υπ' αυτή την έννοια, το γεγονός ότι ένα προϊόν κατασκευάστηκε «κάπου» είναι αυτονόητο και αδιάφορο καθ'αυτό — όπως είναι αυτονόητο, και επομένως αδιάφορο, το ότι το κατασκεύασε «κάποιος», «κάποτε», με κάποιον «τρόπο» κ.λπ. Ως εκ τούτου, το γεγονός ότι το προϊόν κατασκευάστηκε σε ένα εργοστάσιο που ευρίσκεται στην κομόπολη Α ή σε εργοστάσιο που ευρίσκεται στην βιομηχανική ζώνη της πόλεως Β δεν αποτελεί, καθ'αυτό, «χαρακτηριστικό» του προϊόντος από την άποψη που ενδιαφέρει εδώ, δηλαδή στοιχείο το οποίο μπορεί να εξατομικεύσει το προϊόν και να το διακρίνει από άλλα ομοειδή. Ο τόπος, ο τρόπος, ο χρόνος της κατασκευής ή ο κατασκευαστής αποκτούν σημασία και «χαρακτηρίζουν» το προϊόν όταν έχουν ήδη αποκτήσει, αυτοτελώς, σημασία στις συναλλαγές, π.χ. όνομα ή φήμη. Διότι στην περίπτωση αυτή, όπως ήδη εκτέθηκε, το προϊόν, συνδεδεμένο μαζί τους, μετέχει και του ονόματος, της φήμης, ή, απλώς της ιδιότητας, την οποία υποδηλώνει ο τόπος, ο τρόπος ή το όνομα του κατασκευαστή.

56. Στην προκειμένη περίπτωση, όπως βεβαιώνει το παραπέμπον δικαστήριο, η λίμνη Chiemsee είναι γνωστή κυρίως ως τόπος διακοπών στην γύρω περιοχή, η οποία, υπενθυμιζώ, αποκαλείται Chiemgau, ασκούνται τουριστικές και γεωργικές δραστηριότητες, ενώ η περιοχή δεν είναι γνωστή για την παραγωγή υφασμάτων ή ενδυμάτων, και μάλιστα αθλητικών. Εξάλλου, δεν υπήρχαν, κατά τον χρόνο καταχώρισεως των σημάτων της ενάγουσας, άλλες επιχειρήσεις στην περιοχή οι οποίες χρησιμοποιούσαν νομίμως το σήμα αυτό για ομοειδή προϊόντα²⁶.

Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, φρονώ ότι η εκλογή της ενδειξεως «Chiemsee» από την ενάγουσα για ένα τον χαρακτηρισμό των προϊόντων της υπήρξε θεμιτή από την άποψη του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ' της οδηγίας. Πράγματι, ο γεωγραφικός αυτός όρος δεν φαίνεται να υποδηλώνει γεωγραφική προέλευση εν προκειμένω, αλλά απλώς αξιοποιεί τα θετικά και ευχάριστα συναισθήματα που δημιουργεί στη φαντασία του δέκτη η εικόνα της λίμνης μέσα σε ένα ωραίο φυσικό περιβάλλον (όπως η ανάμνηση ή η προοπτική φυσικής ζωής, διακοπών και αθλήσεως)²⁷.

57. Περαιτέρω, δεν φαίνεται να συντρέχουν άλλοι λόγοι απαραδέκτου, από αυτούς που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του άρθρου 3. Ως εκ τούτου, η εκλογή του ανωτέρω γεω-

26 — Με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η πρώτη εναγόμενη ισχυρίζεται ότι και άλλες επιχειρήσεις στην περιοχή της λίμνης χρησιμοποιούν το όνομα Chiemsee για τον χαρακτηρισμό των ενδυμάτων που παράγουν. Τα πραγματικά αυτά περιστατικά, όμως, δεν προκύπτουν από την διάταξη της παραπομπής και, επομένως, προβάλλεται απαραδέκτως (βλ. προμνησθείσα, στην υποσημείωση 20, απόφαση *Phyltheron*, σκέψεις 11 έως 14).

27 — Πρβλ. απόφαση της 7ης Μαΐου 1997, C-321 έως 324/94, *Pistre* κ.λπ. (Συλλογή 1997, σ. I-2343, σκέψεις 37 και 38).

γραφικού όρου από την ενάγουσα θα πρέπει να θεωρηθεί αρχικώς πρωτότυπη και «αυθαίρετη», με την προεκτεθείσα έννοια, και σύμφωνη με το άρθρο 2. Συνεπώς, ακόμη και τα σήματα της ενάγουσας που αποτελούνται μόνο από την ονομασία αυτή τυγχάνουν προστασίας και της χορηγούν αποκλειστικό δικαίωμα χρήσεως. Ιδίως, παρέχεται δικαίωμα στην ενάγουσα να εναντιωθεί στην χρησιμοποίηση των σημάτων υπό (α) έως (γ) από τις εναγόμενες, δεδομένου ότι τα τελευταία σήματα είτε ταυτίζονται είτε είναι όμοια με τα προγενέστερα σήματα της ενάγουσας, επιπλέον δε χρησιμοποιούνται για τον χαρακτηρισμό των ίδιων ή παρεμφερών προϊόντων, έτσι ώστε δημιουργείται προφανής κίνδυνος συγχύσεως του κοινού ως προς την προέλευση όλων των προϊόντων από την ίδια επιχείρηση.

58. Εφόσον δε τα σήματα της ενάγουσας δεν αντίκεινται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, δεν χρειάζεται να ερευνηθεί αν τα σήματα αυτά απέκτησαν διακριτικό χαρακτήρα «διά της χρήσεως», σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 3. Και τούτο διότι προϋπόθεση εφαρμογής της τελευταίας διατάξεως είναι το σήμα να απέκτησε επιγενομένως, διά της χρήσεως, διακριτική δύναμη την οποία εσπερείτο αρχικά, πράγμα το οποίο δεν συμβαίνει στην παρούσα περίπτωση.

59. Δεδομένου, εξάλλου, ότι η ένδειξη «Chiemsee» δεν εμπόει, υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις, στην απαγόρευση της παραγράφου 1, στοιχείο γ', του άρθρου 3, δεν συντρέχει λόγος, κατά την γνώμη μου, να εξετασθούν τα ζητήματα που θέτει το τρίτο σκέλος του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, διότι η έρευνα αυτή προϋποθέτει

ένδειξεις που *εμπίπτουν* στην ενλόγω διάταξη²⁸.

60. Με το δεύτερο σκέλος του προδικαστικού ερωτήματος, το παραπέμπον δικαστήριο ερωτά αν πρέπει να ληφθούν υπόψη, για την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', οι διατάξεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, εδάφιο β' της οδηγίας.

61. Η απάντηση θα πρέπει να είναι αρνητική.

62. Σκοπός του άρθρου 6 είναι να μετριάσει τα αποτελέσματα του αποκλειστικού δικαιώματος επί του σήματος, που θεσπίζεται στο άρθρο 5 της οδηγίας. Τούτο σημαίνει ότι το σήμα έχει ήδη κατοχυρωθεί και τυγχάνει προστασίας. Επομένως, έχει περάσει επιτυχώς τον έλεγχο της συνδρομής των θετικών και των αρνητικών προϋποθέσεων που τάσσουν προς τούτο τα άρθρα 2 και 3, παράγραφος 1, της οδηγίας, μεταξύ των οποίων και οι προϋποθέσεις του στοιχείου γ' του άρθρου 3, παράγραφος 1. Επομένως, εφόσον ζήτημα εφαρμογής του άρθρου 6 δύναται να ανακύψει μόνον μεταγενεστέρως, το ενλόγω άρθρο δεν επηρεάζει αμέσως την ερμηνεία της κρίσιμης εν προκειμένω διατάξεως.

28 — Σημειώνω απλώς ότι για να κριθεί αν μία γεωγραφική ένδειξη υποδηλώνει γεωγραφική προέλευση κατά την εκτεθείσα έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', θα πρέπει να αποβλέψει κανείς στον τόπο όπου πραγματοποιείται, εν όλω ή κατά το κύριο μέρος της, η παραγωγή, η κατασκευή ή η μεταποίηση του προϊόντος (πρβλ. και ορισμό του άρθρου 2, παράγραφος 2, σημείο β' του κανονισμού 2081/92).

63. Ίσως το παραπέμπον δικαστήριο ζητεί να πληροφορηθεί ποια είναι τα όρια της προστασίας σήματος αποτελουμένου θεμιτώς από γεωγραφική ένδειξη έναντι τρίτων, οι οποίοι έχουν συμφέρον να χρησιμοποιήσουν την ένδειξη αυτή στις εμπορικές συναλλαγές τους.

64. Υπό την εκδοχή αυτή, θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι οι τρίτοι δεν δικαιούνται, εν πάση περιπτώσει, να χρησιμοποιούν αυτούσια την εν λόγω ένδειξη ως σήμα, διότι τούτο θα προσέκρουε στο αποκλειστικό δικαίωμα του δικαιούχου. Δικαιούνται όμως να χρησιμοποιούν είτε έμμεσες ενδείξεις (π.χ. περιφραστικές ή εικονιστικές)²⁹ που δηλώνουν την ίδια γεωγραφική προέλευση, είτε, εν ανάγκη, την ίδια την γεωγραφική ένδειξη ως γεωγραφικό προσδιορισμό, σε άλλα, πλην του σήματος, έγγραφα και στοιχεία που αφορούν τα εμπορεύματά τους ή την εν γένει εμπορική τους δράση, τηρουμένων των χρηστών συναλλακτικών ηθών που ισχύουν στον οικείο τομέα οικονομικής δραστηριότητας. Έτσι, θεμιτώς μπορούν να χρησιμοποιήσουν την ανωτέρω ένδειξη ως γεωγραφικό όρο (δηλαδή υπό την αρχική, κυριολεκτική του σημασία) στην εμπορική αλληλογραφία, σε διαφημιστικές καταχωρίσεις στον Τύπο, στην επισήμανση του προϊόντος κ.λπ.³⁰

29 — Π.χ., την φωτογραφία ή ένα βίντεο της λίμνης Chiemsee ως φόντο για μία διαφήμιση προϊόντων, έστω και ομοειδών με αυτά της ενάγουσας.

30 — Δεν βλέπω, π.χ., γιατί θα απαγορευόταν να πωλούνται, σε καταστήματα τουριστικών ειδών γύρω από την λίμνη, φανελάκια ή άλλα αναμνηστικά είδη με τυπωμένο το όνομα Chiemsee — μία εμπορική πρακτική πολύ διαδεδομένη σε τουριστικές περιοχές. Άλλο το ζήτημα ότι η πώληση αυτή πρέπει να τελεί υπό ορισμένες προϋποθέσεις, π.χ. η χρήση της ενδείξεως να περιορίζεται στο απολύτως αναγκαίο μέτρο, τα πωλούμενα προϊόντα να φέρουν νόμιμο σήμα ώστε να μη δημιουργείται η εντύπωση ότι το σήμα τους είναι «Chiemsee», να μη τίθενται δίπλα σε προϊόντα που φέρουν νομίμως το τελευταίο σήμα, η αναγραφή του όρου να γίνεται με τυπογραφικά στοιχεία που να μη προκαλούν σύγχυση, κ.λπ.

Συναφώς, αξίζει να αναφερθεί η τύχη του ονόματος «Baccarat». Το Baccarat είναι ένα χωριό της Λωρραίνης, το οποίο δεν ήταν ευρέως γνωστό, μέχρις ότου εγκαταστάθηκε εκεί, πριν από αρκετές δεκαετίες, μία επιχείρηση παραγωγής ειδών από κρύσταλλο, η οποία χρησιμοποίησε το όνομα του χωριού ως σήμα των προϊόντων της. Τα προϊόντα αυτά απέκτησαν παγκόσμια φήμη, έτσι ώστε, για το ευρύ κοινό, η λέξη «Baccarat» σημαίνει τα εν λόγω προϊόντα και όχι το χωριό της Λωρραίνης. Στο χωριό και πέριξ αυτού εγκαταστάθηκαν και άλλες επιχειρήσεις κρυστάλλου, μία των οποίων, με έδρα το Baccarat, χρησιμοποίησε το όνομα αυτό στην αλληλογραφία της. Τα γαλλικά δικαστήρια έκριναν, ορθώς, ότι η προστασία του σήματος της δικαιούχου εταιρίας δεν μπορούσε να επεκταθεί μέχρι του σημείου να απαγορευθεί η ανωτέρω θεμιτή χρήση του όρου από την δεύτερη επιχείρηση³¹.

B — Επί του δευτέρου ερωτήματος

65. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το παραπέμπον δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν ένας γεωγραφικός όρος, ο οποίος δεν είναι καθαυτών παραδεκτός ως σήμα, μπορεί να καταχωρισθεί λόγω του ότι έχει επιβληθεί στις συναλλαγές διά της χρήσεως, καθώς επίσης με ποια μέσα θα διαπιστωθεί η επιβολή αυτή.

31 — Βλ. C. A. de Nancy, απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 1980 (P. I. B. D. 1980, III, 227) και Cass. Comm., απόφαση της 17ης Μαΐου 1982 (P. I. B. D. 1982, No 312, III, 238). Βλ. σχετικώς G. Bonci, έ.α. (υποσημείωση 21), σ. 786 και A. Rothschild, έ.α. (υποσημείωση 23), σ. 33.

66. Όπως προκύπτει από το εκτεθέν ιστορικό, στην προκειμένη περίπτωση έχουμε σύγκρουση των νεότερων σημάτων των εναγομένων, τα οποία επιδιώκουν την αναγνώρισή τους, με τα προγενέστερα, καταχωρισμένα, σήματα της ενάγουσας.

67. Θα πρέπει καταρχάς να παρατηρηθεί ότι οι διατάξεις του άρθρου 3, παράγραφος 3, αποτελούν εξαίρεση στις διατάξεις της παραγράφου 1, στοιχεία β', γ' και δ', του ίδιου άρθρου. Τούτο σημαίνει, σε περιπτώσεις όπως η προκειμένη, ότι γεωγραφικό σήμα το οποίο δεν μπορούσε να καταχωρισθεί ή ήταν ακυρώσιμο λόγω του ότι δεν είχε διακριτικό χαρακτήρα, και ειδικότερα διότι ενέπιπτε στην παράγραφο 1, στοιχείο γ', γίνεται δεκτό προς καταχώριση ή δεν κηρύσσεται άκυρο εφόσον επιγενομένως απέκτησε διακριτικό χαρακτήρα διά της χρήσεως. Επομένως, προϋπόθεση για να προχωρήσει κανείς στην εφαρμογή της παραγράφου 3, είναι το σήμα περί του οποίου πρόκειται να εμπίπτει στην παράγραφο 1, στοιχείο γ'.

68. Εξέθεσα ήδη την άποψή μου ότι τα σήματα της ενάγουσας είχαν αρχήθεν διακριτικό χαρακτήρα και, επομένως, δεν εμπίπτουν στην παράγραφο 1, στοιχείο γ'. Εφόσον η άποψη αυτή είναι ορθή, δεν συντρέχει περίπτωση εφαρμογής της παραγράφου 3 του άρθρου 3 εν προκειμένω, και επομένως περιτεύει η απάντηση στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα. Ωστόσο, για λόγους πληρότητας, θα αντιμετωπίσω διά βραχέων και τα ζητήματα που θέτει το τελευταίο ερώτημα.

69. Τόσο τα σήματα τα οποία έχουν καθεαυτά διακριτικό χαρακτήρα όσο και αυτά τα οποία τον απέκτησαν μεταγενεστέρως δια της χρήσεως γίνονται δεκτά προς καταχώριση κατά την οδηγία διότι εκπληρώνουν, έστω και με διαφορετικά μέσα, την βασική λειτουργία του σήματος, δηλαδή την εξατομίκευση των προϊόντων μιας επιχειρήσεως και την διάκρισή τους από ομοειδή προϊόντα άλλων επιχειρήσεων.

70. Η οδηγία δεν επεξηγεί τι είδους «χρήση» του σήματος απαιτείται ώστε αυτό να αποκτήσει διακριτικό χαρακτήρα. Δεδομένου όμως ότι η χρήση αυτή οδηγεί στην απόκτηση κοινοτικού δικαιώματος, δηλαδή δικαιώματος επί του σήματος, το περιεχόμενο και η έκταση του οποίου ρυθμίζονται πλήρως από την οδηγία, η έννοια αυτή έχει κοινοτικό περιεχόμενο και πρέπει να ερμηνεύεται ομοιόμορφα στα κράτη μέλη. Για τον λόγο αυτόν προεχόντως δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη οι σχετικές προβλέψεις των εθνικών δικαίων των κρατών μελών. Έτσι, δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη, όπως ορθώς υποστηρίζουν με τις γραπτές παρατηρήσεις τους η ενάγουσα και η Επιτροπή, η κρατούσα άποψη στην γερμανική νομολογία περί ανάγκης παραμονής των γεωγραφικών ενδείξεων στην διάθεση όλων, η οποία εξάλλου, όπως ήδη εξέθεσα, δεν συνάδει με την οδηγία. Επίσης, δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη οι λεπτές διαφοροποιήσεις του αυτού δικαίου μεταξύ «αναγνωρίσεως» και «επικρατήσεως» στις συναλλαγές.

71. Κατά την γνώμη μου, η χρήση θα πρέπει, πρώτον, να έχει διαρκέσει έναν εύλογο, κατά

την κρίση του εθνικού δικαστηρίου, χρόνο. Έτσι, δοκιμάζεται η αντοχή του σήματος, ενώ εξάλλου αποφεύγεται ο πολλαπλασιασμός σημάτων ευκαιριακών, συγκυριακών και χωρίς σοβαρή προοπτική διάρκειας. Επίσης, δίδεται ο αναγκαίος χρόνος στους έχοντες έννομο συμφέρον να προβάλουν τις τυχόν αντιρρήσεις τους και να αντιταχθούν στην καταχώριση του σήματος.

72. Δεύτερον, θα πρέπει να έχει δημιουργήσει την πεποίθηση στο ενδιαφερόμενο εμπορικό κοινό ότι το σήμα χαρακτηρίζει τα προϊόντα συγκεκριμένης επιχείρησης. Το κοινό αυτό είναι κατά κύριο λόγο οι καταναλωτές του οικείου είδους. Επίσης, καταρχήν, έμποροι και καταστήματα που διαθέτουν παρόμοια προϊόντα, καθώς και παραγωγοί και κατασκευαστές παρόμοιων προϊόντων. Οι κατηγορίες αυτές, όμως, και ιδίως η τελευταία, πρέπει να αντιμετωπίζονται με περισκεψη. Και τούτο διότι, για λόγους ιδίως ανταγωνισμού, οι κατηγορίες αυτές ενδέχεται να έχουν ιδιαίτερο συμφέρον για την καταχώριση ή την απόρριψη του σήματος, οπότε η στάση τους δεν θα είναι ανυστερόβουλη ³².

Όσον αφορά, ειδικότερα, τα ποσοστά τα οποία αναφέρει το παραπέμπον δικαστήριο, το ζήτημα θα πρέπει να αφηθεί, καταρχήν,

32 — Π.χ. εταιρία που διαθέτει όμοια προϊόντα, ενδεχομένως έχει συμφέρον να μη καταχωρισθεί το σήμα, προσδοκώντας ότι, μέχρις ότου η ανταγωνίστρια εταιρία επιβάλει εκ νέου τα προϊόντα της με άλλο σήμα στην αγορά, η ίδια θα επωφεληθεί μέρους της πελατείας. Ή, εταιρία η οποία διέγεται εν μέρει από το νέο σήμα, ενδέχεται να επιδιώκει παρά ταύτα την καταχώρισή του, διότι τούτο θα προκαλέσει συγκριτικώς μεγαλύτερη ζημία σε σοβαρότερη ανταγωνίστριά της.

στην εκτίμηση του εθνικού δικαστηρίου, το οποίο θα κρίνει κατά περίπτωση, ανάλογα με τις περιστάσεις. Πάντως, δεδομένου ότι η παράγραφος 3 του άρθρου 3 είναι εξαιρετική διάταξη, θα πρέπει να ερμηνεύεται με κάποια αυστηρότητα. Δεδομένου δε ότι το ζητούμενο είναι μάλλον η έκταση και ο βαθμός απηχίσεως του σήματος στο κοινό στο οποίο αυτό απευθύνεται, παρά η αξιολογική, ποιοτική και εν γένει ουσιαστική του αποτίμηση, θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη και ποσοτικά κριτήρια. Από την άποψη αυτή θεωρώ ότι ένα ποσοστό τουλάχιστον 50 % είναι ένα εύλογο όριο, κάτω του οποίου δεν μπορεί να γίνει λόγος για επιβολή του σήματος στην αγορά.

73. Τέλος, όσον αφορά τον βαθμό της απηχίσεως του σήματος, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν αρκεί απλώς να έχει υποπέσει στην αντίληψη του κοινού η ύπαρξη ενός ακόμη σήματος στην αγορά. Απαιτείται προοίτι να έχει δημιουργηθεί η πεποίθηση ότι τα προϊόντα που φέρουν το σήμα συνδέονται με συγκεκριμένη επιχείρηση ³³.

74. Τα κατ' ιδίαν μέσα αποδείξεως του διακριτικού χαρακτήρα ρυθμίζονται κατά βάση από τις δικονομικές διατάξεις περί αποδείξεως των κρατών μελών, η δε εκτίμηση των μέσων αυτών ανήκει στα εθνικά δικαστήρια ³⁴. Θα πρέπει, ωστόσο, να γίνει δεκτό

33 — Τούτο δεν σημαίνει, βεβαίως, ότι η πεποίθηση πρέπει να έχει δημιουργηθεί αποκλειστικά διά της αγοράς των προϊόντων.

34 — Πρβλ. απόφαση της 22ας Ιουνίου 1994, υπόθεση C-9/93, IHT (Συλλογή 1994, σ. 1-2789, σκέψεις 18 έως 20).

ότι η δικονομική αυτονομία των εθνικών νομικών συστημάτων δεν είναι απεριορίστη όταν η προς απόδειξη ζήτηση είναι η συνδρομή πραγματικής προϋποθέσεως για την εφαρμογή κοινοτικού κανόνα δικαίου. Επομένως, ορισμένοι τουλάχιστον γενικοί κανόνες πρέπει να γίνει δεκτό ότι συνάγονται από την όλη οικονομία της οδηγίας.

75. Κατά πρώτον, τα αποδεικτικά μέσα θα πρέπει να είναι *πρόσφορα*, δηλαδή να συνάπτονται προς το αντικείμενο της αποδείξεως. Στην προκειμένη περίπτωση, εφόσον αποδεικτέο ζήτημα δεν είναι η εμπορική επιτυχία του προϊόντος στην αγορά, αλλά η απήχηση του σήματος στο κοινό, δηλαδή η σύνδεση του σήματος με ορισμένη επιχείρηση, τα αποδεικτικά μέσα πρέπει να επιτρέπουν την εκτίμηση του εύρους και της εντάσεως της απηχίσεως αυτής. Επομένως, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως πρόσφορα, μέσα όπως αυτά που προτείνει η ενάγουσα, π.χ. ο κύκλος εργασιών του σήματος, τα διαφημιστικά έξοδα ή οι απολογισμοί που δημοσιεύονται στον Τύπο, διότι αυτά συνάπτονται μάλλον με την οικονομική πορεία της επιχείρησης, παρά με το κρίσιμο εν προκειμένω θέμα. Αντιθέτως, πρόσφορα πρέπει να θεωρηθούν τα μέσα όπως αυτά που προτείνει η Επιτροπή, π.χ. η γνώμη του οικείου Εμπορικού Επιμελητηρίου, των επαγγελματικών οργανώσεων ή εμπειρογνομώνων.

76. Περαιτέρω, θα πρέπει να γίνει δεκτό, ότι, επί υπάρξεως πλειόνων, καταρχήν πρόσφορων, αποδεικτικών μέσων δεν επιτρέπεται ο *a priori* περιορισμός τους μέσω της πρακτικής, ή, κατά μείζονα λόγο, μέσω κανονιστικών διατάξεων. Έτσι, δεν μπορεί να θεωρηθεί σύμφωνη με την οδηγία η διαφαινόμενη τάση των γερμανικών δικαστηρίων να δίδουν βάση μόνο ή κυρίως σε δημοσκοπήσεις. Εν συμπεράσματι, οι διάδικοι πρέπει να έχουν

την ευχέρεια να προσκομίσουν όλα τα πρόσφορα μέσα αποδείξεως και ανταποδείξεως που διαθέτουν, στο εθνικό δικαστήριο δε εναπόκειται η ουσιαστική εκτίμηση των μέσων αυτών και η τυχόν πρόσοδοση μεγαλύτερης βαρύτητας σε ορισμένα απ' αυτά.

77. Ειδικώς όσον αφορά τις δημοσκοπήσεις, δεν μπορούν μεν να χαρακτηρισθούν ως απρόσφορες³⁵, πλην όμως η προσφυγή σ' αυτές πρέπει να γίνεται με φειδώ και περισκεψη, ιδίως όσον αφορά την αντιπροσωπευτικότητα και την αντικειμενικότητά τους.

Προς τούτο, ο φορέας που διενεργεί την δημοσκόπηση πρέπει να παρέχει εχέγγυα σοβαρότητας και αξιοπιστίας, είτε λόγω της θεσμικής του κατοχυρώσεως (π.χ. πανεπιστημιακός φορέας), είτε λόγω επαγγελματικής εξειδικεύσεως (π.χ. σοβαρή εταιρία δημοσκοπήσεων), είτε λόγω του ότι τεκμαίρεται ότι είναι ο καταλληλότερος για την περίσταση (π.χ. ειδικός, στην επιλογή του οποίου συμφώνησαν όλοι οι διάδικοι).

Περαιτέρω, τόσο το αντιπροσωπευτικό δείγμα πληθυσμού το οποίο ερωτάται, όσο και οι τιθέμενες ερωτήσεις, πρέπει να ανταποκρίνονται στα κριτήρια που ετέθησαν ανωτέρω, άλλως η δημοσκόπηση δεν είναι ληπτέα υπόψη, εν μέρει ή εν όλω.

35 — Αποφάσεις της 9ης Δεκεμβρίου 1965, συνεκδικασθείσες υποθέσεις 29, 31, 36, 39 έως 47, 50, και 51/1963 (Συλλογή τόμος 1965, σ. 1123), της 29ης Φεβρουαρίου 1984, υπόθεση 37/83, RcwC (Συλλογή 1984, σ. 1229) κ.ά.

VII — Πρόταση

78. Ενόψει των ήδη εκτεθέντων, προτείνω να δοθούν στα προδικαστικά ερωτήματα οι εξής απαντήσεις:

- «1) Σήμα αποτελούμενο αποκλειστικά από γεωγραφικό όρο δεν αντίκειται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 89/104, εφόσον ο όρος είναι φανταστικός ή άγνωστος στο ευρύ κοινό, ή εφόσον δεν στοιχειοθετείται άμεση και αναγκαία σχέση προελεύσεως μεταξύ του προϊόντος, στο οποίο αφορά το σήμα, και της γεωγραφικής περιοχής στην οποία παραπέμπει ο όρος, ιδίως για τον λόγο ότι η περιοχή είναι ή δύναται να γίνει γνωστή επειδή εκεί κατασκευάζονται ήδη όμοια προϊόντα, τα οποία εκτιμώνται από το καταναλωτικό κοινό λόγω της ιδιαιτερότητας ή της ποιότητάς τους.
- 2) Σήμα δύναται να αποκτήσει διακριτικό χαρακτήρα κατά το άρθρο 3, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας, εφόσον βάσει πρόσφορων στοιχείων προκύπτει, κατά την κρίση του εθνικού δικαστηρίου, ότι η χρήση του επί εύλογο χρόνο προ της καταθέσεως δημιούργησε στο οικείο καταναλωτικό κοινό την πεποίθηση ότι το προϊόν που χαρακτηρίζεται από το σήμα προέρχεται από συγκεκριμένη επιχείρηση.»